

UT I SOLEN

19. kapittel i *Mamma i fint selskap og andre historier* av Botten Soot (1946)

Ut i solen med Inga Utflukt – det klinger som en elegis melodi. Jeg trenger visst ikke å komme inn på det som vi alle vet om min mor og det velsignelsesrike arbeid hun i alle år har følt som sitt store kall her i verden. Nei, det jeg har lyst til er å ta Dem med en solblank torsdag – ja, for sol må det være – utover til Solstua på Hvalstad sammen med alle de gamle.

Men vi må komme i den rette stemningen, og da må jeg begynne med begynnelsen. Først og fremst er det utrolig hvordan mamma selv i krigens mangelfulle år har greidd å skaffe mat til en 50-60 stykker hver torsdag hele sommeren igjennom. Det er helt fantastisk, men det har gått. Gått, ja – var det en som trengte et ekstra skotøykort så måtte det være mamma, slik som hun utrettelig har gått på bena sine for å få tak i det meste og det beste til alle sine gamle. Selv om både fru Braute – det er mammas høyre hånd – og jeg dilter med, kommer vi ingen vei uten mamma. Hun tar innersvingen på det mest hardkokte mannebein og gir seg ikke før hele butikken og mannen med er i hennes vold. Overlesset med papper sleper vi oss ned til Vestbanen, hvor toget bringer oss ut til Hvalstad.

På Solstua er det ingen som får ligge på latsia, skal jeg si. Det gjelder å henge i om alt skal bli slik som «generalen» vil ha det – og det blir det! Arbeidet dagen i forveien krever interesse, hjertelag, fantasi og sist men ikke minst en god, oppfinnsom kokke. Og det har vi, takk og lov, i Ella Rognlien, som bare hun viser seg i døren med sitt koselige lyse smil og sine runde, sterke armer bringer med seg en velgjørende trygghet, slik at vi alle ser morgendagen rolig i møte.

Dessverre er vår kjære uerstattelige gamle fru Karlsen vandret bort. Hun tilhørte oss alle og var liksom grodd i huset. Jeg kan se henne så tydelig for meg som hun satt der med den krumme, tålmodige ryggen og skrelte og skrelte poteter i timevis, trofast, blid og beskjeden til det siste.

Når torsdagen så opprinner sammen med sola er alt klappet og klart til gilde. Nå kan de komme – her er sopt og fint, det er granbar på tråkka, storstua er pyntet med løv og blomster, på peisen er det varme, på bordene lys, flagget vaier fra stangen – og mor Inga selv står i pomp og prakt med solstreif i sølvhåret – hun ligner en sagadronning der hun står i det grønne og ønsker gjestene velkommen til gårds.

Det er rørende, selv for oss som er så vant til det, å se alle de gamle komme ruslende i langsomt tempo nedover bakken. De aller skrøpeligste kommer kjærende med hest og vogn. Det vekker minner hos dem om gode gamle dager, og de koser seg ekstra. Og så blir det yrende liv i leiren. Alle er lykkelige og takknemlige, og skravla går på dem. Gamle

Marianne ligner en snøklokke der vi nærmest bærer henne oppover trappen og plaserer henne foran peisen hvor ilden gnistrer og spraker og forgyller det gamle elfenbensansiktet.

– Å nei, å deilig detta var! Goddag-goddag, er'e ikke selveste Bjørnson da! pludrer hun i vei. Takk og pris for atte Dere lever enna – akkurat nesa te'n Bjørnstjerne. Ja, det var nok bare ekte onger der i gården, skulle jeg mene. D'er forskjell på folk her i væla. Herregud san – jeg ha'kke blenna – nei, jeg mener blunna i hele natt av bare gle'e. Jeg ba til skaperen om fint vær, og minsanten spanderte'n ikke sola! Ja, sku'n væra no ste', måtte det være her --

– Jeg kom i siste lita, jeg, sier en annen. Trur'kke jeg måtte på lægevakta me'n vesle Ka'l da. Dom lekte krig ner'i i går'n, serri, å n'Ka'l var soldat og brukte potta te hjelm. Dermeså trøkte dem andre potta så hardt neppå hue te'n, at a blei sittanes bom fast. Det var ummuliens rå' å få a laus, stakkars kroken. Men nå har'em greid det. Ja, de onga, de onga --

Nå ringer Guri med kubjella til første bordsetning. Kaffe og skårne smørbrød med meieri på – kom ikke der. Om det smaker? Tausheten under måltidet forteller om det. Vel fornøyde og gode og mette rusler hele forsamlingen «ut i solen» for å hvile på marken og samle krefter til dagens store høydepunkt – middagen. I krigsårene var det som om de ikke riktig turde håpe det, men det lå liksom allikevel kjøtt i luften – det duftet liflig fra Ellas gryter, helt ut på tunet.

– Er'e ikke som jeg sier, sa en gamling, her ute hos a Bjørnson regner det med koteletter fra himmelen – det er bare å gape og ta imot dem – nett som i eventyret.

Som seg hør og bør ved slike landsens gilder er det spellemann med. Der kommer han anstigende med fela under armen, ungdommelig og sprek tross sin høye alder, og spiller med liv og lyst slik at selv de aller eldste må opp og ta seg en svingom i gresset – det er liksom kroppen kvikner til, det spjetter i bena, skavanker, alderdom og tidens gjenvordigheter blir glemt.

– n'Møller er gutten tel å spille, han!

Så er det botten da, hun må til pers med visestumper, hønsekakling, og en liten tur bortom «de sveisne gutta på søtti år, med skøyerblikk og med sølv i hår» - og kjenner jeg dama rett henger hun seg om halsen på en av de farligste don Juan'er også. Det hører med til programmet.

Og best som stemningen er på det høyeste, ringer kubjella igjen.

– Middagen er servert, mine damer og herrer, sier mamma, og nå tar vi et tre ganger tre hurra for Tilla og Otto Valstad som har skjenket oss dette huset! Hurra! Hurra! Hurra -- --. Under stormende jubel stiger hedersgjestene inn gjennom døren – med a' Gunhild som trofast ledsager.

Det følger alltid fest med Tilla. Når hun står der helgekledd i sin vakre bunad, omgitt av blomster og lys, og holder sin feiende, levende velkomsttale, føler vi alle at slik skal det være i gamle Norge og ikke annerledes!

Så begynner vi – nei, omforlatelse, jeg glemmer rent mammas «bordbønn» som hun alltid leser før maten:

Årene kommer og årene går,
hvor det blir av dem – det ingen forstår,
men de tar fra oss alt vi har fått
av hår og av tenner – av stort og av smått!

Etter dette er det vi eter, og så er vi alle sammen en stor familie. Skål, da! Skål i sagt! Der kommer Guri og Grete, min yngste, i døletrakter med ekte lapskaus, og siden med rabarbrasuppe, kokt på rabarbra fra Tillas hage. Spør om det blir begeistring, den barnlige gleden over mante er ubeskrivelig. Men den største gleden tror jeg nok mamma føler i sitt innerste over å kunne gjøre så mange gamle lykkelige. På denne dagen skal ingen sky formørke solen!

Øverst har vi tre generasjoner forevige i en hvilepause ute på Solstua. Til venstre for mamma står yngstebarnet Grete.

Det er når sant skal sies en ting som ikke holder mål ute på «Solstua». Det er det nødvendige lille huset. Når en har så mange besøkende blir det i trangeste laget, og særlig når kosten er så solid som den er. Mange får hastverk og greier ikke å holde bordskikken, og så blir det køer og spennende minutter. Ja, jeg husker vel en gang – det er mange år siden og vi hadde fløtegrøt. Gamle Marianne begynte å bli urolig allerede ved bordet. Plutselig reiste hun seg opp, follet hendene, så opp mot himmelen og sa med salvelse:

– Så takker vi alle fru Bjørnson og Vårherre for maten, og så møtes vi alle på et visst sted.

Ja, hva der kan sies. Det er en ren opplevelse å høre det alt sammen.

– Jeg har hatt mye sorg, sier en. Datra mi, stakkar, hun døde monumentalt – –

– Og jeg glede, sier en annen. Tenk, i går fikk jeg igjen tenna mine som jeg mista på gata forleden – ja, Vårherre er'ke verst han. Vi har mangt å takke for – –
En mann fikk en presang av Marianne og da han hadde takket henne mangfoldig kom han stavrende bort til mamma.

– Men De må da ikke takke meg, sa hun forbauset.

– Jo, svarte gammern, det er Dere som er forspissen.

Fru Andersen, som var 80 år, fortalte under krigen om «oppmuntringa si» - det var hver gang det var flyalarm og hun måtte i kjelleren.

– Da har jeg det så hyggelig, kan dere tru. Ellers sitter jeg jo mutters aleine hele dagen. Det er ingen som ser opp til en sånn skrøpelig stakkar, serri. Men når jeg kommer i kjelleren er det liv, fullt av folk – og så mye rart som en får høre. Nei, den stønna vil jeg'kke unnvære, sier hun gledestrålende.

– Ja, jeg har nå alltid paraply med meg når jeg går på gata, lyder en annen røst. Det hjelper da litt, om det skul' bli for ille med gnister fra kulane eller hva det nå er – –

– Men nå blir'e slutt på krigen, Bjørnson, kommer det avgjort fra n'Eliassen som sitter og kaldrøyker på benken. – Datra mi spår i kort, og hun så tydelig, så sant som jeg sitter her, atte Ammerkabäten la te brygga søkklasta med tobakk og det yra med kaffebønner i trappegangen. For kaffi serri, det er helsebot og trøster en gammel stakkar både i sorg og nø' – –

Slik kunne jeg fortsette til det uendelige. Og jeg ville heller aldri bli ferdig med å fortelle om alle de rørende bevis på takknemlighet mamma får. Brev, ubehjelpelige små vers, gaver.

Som avslutning på dagen trakteres det med kaffe og wienerbrød. «Backfishene» omkring 70 hjelper de eldre til sine plasser ved bordet og forsyner dem. Der spises og der synges, alt i beste forståelse. Inga Utflukt kan rolig sitte og se ut over gjestene, hun kan være evig sikker på å bli hyldet og elsket, og de varme solstråler som gjennom et langt liv har strømmet fra hennes rike hjerte blir aldri glemt.